
Nidzica, st. I, wykop 8a-8b i 9a-9c, gm. loco, woj. warmińsko-mazurskie

---

Informator Archeologiczny : badania 33, 235-236

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Miał szerokość około 60 cm. Drugi, zachodni położony jest prostopadle w stosunku do pierwszego, i miał szerokości około 150 cm. Fundamenty wschodniej i południowej ściany budynku uległy zniszczeniu w 1998 roku podczas zakładania ciepłociągu. Drugi budynek odkryto na parceli przy ul. Moniuszki 6b, zachowany na poziomie piwnic złożonych z dwóch pomieszczeń. Przedzielone były niewielką ścianką działową. Zbudowane były z kamieni i cegieł o wymiarach 26 x 13 x 7 cm łączonych na zaprawę wapienną. Ściany pierwszego pomieszczenia zbudowane były z kamieni i cegieł, a drugiego wyłącznie z kamieni. Zachowało się również wejście do piwnicy wraz ze schodami ceglаныmi. Posadzka obu piwnic wyłożona była kaflami licowymi lub betonem wylanym bezpośrednio na podłoże. Na tyłach budynku drugiego natrafiono na bruk z polnych kamieni, który był zapewne fragmentem podwórka. Ślady okopceń pozostawione na ścianach piwnic i spalenizna, która wystąpiła w warstwie humusowej wskazują na pożar, który doprowadził do zniszczenia zabudowań. W trakcie odkrywania relikwów architektury eksplorowano warstwę brunatno - szarej próchnicy przemieszanej z gruzem ceglany, luźnymi kamieniami. Mury posadowione były na jałowej warstwie żwiru. Odkryty materiał zabytkowy w postaci fragmentów ceramiki, porcelany, wyrobów szklanych wyraźnie wskazuje na jego nowożytnie pochodzenie, a dokładniej na początek XX i połowę XX wieku. Od strony północnej wykopu sąsiadującego z parcelą, która nie była objęta badaniami natrafiono na relikwty zabudowań. Pod ich fundamentami, w profilu natrafiono na luźno rozmieszczone kości ludzkie. Z informacji zebranych od okolicznych mieszkańców wiadomo, że na kości natrafiano w trakcie wznoszenia sąsiednich budynków. W porozumieniu ze służbami konserwatorskimi i władzami miasta postanowiono pochować je na lokalnym cmentarzu.

Na podstawie przeprowadzonych badań archeologicznych i kwerendy archiwalnej można stwierdzić, iż pierwsze zabudowania na omawianym terenie powstały w drugiej połowie XIX wieku. Były to domy parterowe z użytkowym poddaszem i podpiwniczeniem. Ze względu na całkowite wyeksploatowanie techniczne budynków przeznaczono je do rozbiórki w połowie lat 90-tych XX w. Piwnice zasypano materiałem częściowo pochodzącym z rozbiórki i nawiezioną ziemią. Po odsłonięciu relikwów architektury zadokumentowano je a następnie rozebrano. W ten sposób wykop przygotowano pod budowę zaprojektowanych budynków.

Materiały i dokumentacja przechowywane są u WKZ i w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Badania nie będą kontynuowane.

NIDZICA, st. I, wykop 8a-8b i 9a-9c, gm. *loco*, woj. warmińsko-mazurskie

- osada kultury kurhanów zachodniobałtyjskich i kultury przeworskiej z okresu halsztackiego/lateńskiego
- stare miasto (XIV-XVIII w.)

Nadzory archeologiczne pod gazociąg oraz wyprzedzające badania archeologiczne, przeprowadzone w terminie od 15 września do 2 listopada, przez mgr Adama Mackiewicza (ARCHEO-ADAM). Finansowane przez OPRI-Olsztyńskie Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych w Olsztynie. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię około 315 m² i nadzorowano wykop liniowy o łącznej długości około 278 m.

Pierwotnie wszystkie prace miały być prowadzone jako nadzory archeologiczne w obrębie wschodniej pierzei rynku starego miasta, przy pracach ziemnych pod wymianę gazociągu oraz budowę kolektora ściekowego. Po wykonaniu pierwszych 8 metrów wykopu 8a (po osi wschód-zachód) pod kolektor w obrębie szalunków metalowych, stwierdzono, iż na głębokości ca 1 metra zalegają warstwy kulturowe, które można wiązać z okresem halsztackim/lateńskim, a konkretnie z osadą kultury kurhanów zachodniobałtyjskich i kultury przeworskiej. Po zmianie kwalifikacji z nadzorów na badania, wykonano dwa prostopadle względem siebie wykopy oznaczone jako 8a i 8b. Poziom współ-

czesnego użytkowania wyznaczony jest przez nawierzchnię rynku, zarówno współczesną w postaci kostki brukowej, jak i XIX-to wieczną wykonaną ze średniej wielkości kamieni polnych, ułożona na podsypce z szarego piasku, której spąg zalegał na głębokości ca 0,4 m. Poniżej zarejestrowano warstwę niwelacyjną o miąższości ca 0,2-0,3 m, w postaci szarej silnie spłaszczonej ziemi z drobnymi kamykami, nielicznym drobnym gruzem i przemieszaną ceramiką późnośredniowieczną oraz nowożytną. Warstwa średniowieczna w obrębie rynku starego miasta zachowała się w postaci ciemnoszarej gliniastej ziemi z nielicznymi odpadami drewna i fragmentami ceramiki. Jej miąższość nie przekraczała 0,4 m. Wyjątek stanowi tu część południowa wykopu 8b, gdzie uchwycono nieistniejącą już pierzeję południowej zabudowy rynku. W tej części wykopu między 0 a 18 metrem wyeksplorowano nawarstwienia stanowiące relikty zabudowy późnośredniowiecznej i nowożytnej fundamentów postaci fragmentów fundamentów kamiennych łączonych na zaprawę wapienną oraz grubych pokładów sprażonej polepy stanowiącej pozostałości po zabudowie typu szachulcowego. Najciekawszym elementem odsłoniętym w tej części wykopu była niewątpliwie izolacja pozioma wykonana z garnków toczonych na kole zwężających się ku górze, stawianych do góry dnem, które w poszczególnych egzemplarzach miało od 1,5 do 3 cm grubości, a otworami do dołu na warstwie niwelacyjnej niebieskiej gliny. Na nich zdeponowano warstwę niwelacyjną z szarej piaszczystej ziemi z drobinami spalenizny, a następnie podsypkę z szarego piasku, na którym ułożono bruk z niewielkich kamieni otoczkowych. Bruk ten stanowił nawierzchnię w piwnicy budynku, a także posadowiono na nim część ścian działowych. Izolacja miała dwojaki charakter: termiczny i przeciwwilgotnościowy, chroniąc budynek od podsiąkającej wody gruntowej. Tego typu izolacje jak dotąd nie były znane z terenów Polski, czy nawet Europy Środkowej. Znane są natomiast z terenów prowincji rzymskich, z przełomu er, np. w południowo-wschodniej Francji. W tej części wykopu uchwycono także fragmenty legarów i podłóg drewnianych, z których pobrano próbki do badań dendrochronologicznych. Ponadto wystąpiły tu trzy niewielkie dreny, z których każda została wykonana w innej technice: jedna była beczką z klepek dębowych, druga z dwóch złączonych części grubo drażonego pnia, trzecia natomiast została wydrążona w pniu i dodatkowo od strony zewnętrznej obłożona klepkami dębowymi. Obiekty były wypełnione szarym piaskiem przemieszanym z szarą gliniastą ziemią (w jednym przypadku z bardzo dużą ilością niewielkich kamieni) ze stosunkowo nielicznym materiałem ceramicznym o późnośredniowiecznej chronologii. W pozostałej części wykopu 8b, jak również w wykopie 8a uchwycono dość znacznej miąższości (do 0,7 m) nawarstwienia w postaci brunatnej silnie spiaszczonej ziemi oraz jasnobrunatnego piasku zawierające pozostałości osady halsztackiej/lateńskiej.

Odsłonięto tu i wyeksplorowano 11 obiektów w postaci jam zasobowych i palenisk, które zawierały materiał ceramiczny oraz pojedyncze przedmioty krzemienne z okresu halsztatu/latenu. Najciekawsza była jama, która zawierała zarówno ceramikę należącą do kultury kurhanów zachodniobałtyjskich, jak również kultury przeworskiej. Jest to chyba pierwszy udokumentowany przypadek współwystępowania obu tych kultur w obrębie jednego stanowiska. Ciekawy jest również fakt pozyskania fragmentów jednego garnka o chropowaconych powierzchniach w obrębie dwóch palenisk oraz fragmentów, które pozwoliły na wyklejenie niemal w całości małego kubka z wczesnych faz kultury przeworskiej. Jeżeli chodzi o wykopy nadzorowane pod gazociąg (wykop 9a - 9c), to ze względu na niewielką głębokość zarejestrowano tu jedynie nawarstwienia zasypiskowe i nieliczne fragmenty zabudowy murowanej, którą można wiązać najwcześniej z drugą potową XIX wieku. W obrębie tych wykopów materiał zabytkowy nie wystąpił.

Materiały i dokumentacja z badań znajduje się w Archiwum WKZ w Olsztynie.

Badania nie będą kontynuowane.